

N:o 81.

Ank. till Riksd. kansli den 6 april 1908, kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående statsanslag till nationalföreningen mot emigrationen.

(2:a U. A.)

I en till Riksdagen den 14 februari 1908 aflåten proposition, n:o 46, har Kungl. Maj:t, under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att för understödjande af nationalföreningens mot emigrationen verksamhet på extra stat för år 1909 bevilja ett anslag af 10,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under år 1908 af tillgängliga medel utanordna ett belopp af 5,000 kronor.

Till omförmälda statsrådsprotokoll har departementschefen i ärendet anfört följande:

»Uti en till Kungl. Maj:t den 28 december 1907 inkommen skrift har centralstyrelsen för nationalföreningen mot emigrationen anhållit om statsanslag till främjande af föreningens verksamhet. I fråga om föreningens tillkomst och ändamål samt verksamhet och ekonomiska ställning har styrelsen därvid meddelat följande.

Nationalföreningen mot emigrationen bildades å offentligt möte i Stockholm den 22 maj 1907 för att enligt det vid mötet antagna programmet verka för emigrationens förebyggande äfvensom för i utlandet boende svenskars återinflyttning till Sverige. Styrelse och revisorer valdes därefter på sammanträde i Stockholm den 11 juni samma år.

Föreningens verksamhet kommer att drivas utefter två linjer: upplysning och ett planmässigt praktiskt arbete mot emigrationen.

Genom sin upplysningsverksamhet vill föreningen bland folkets breda lager vidga kännedomen om svenska och amerikanska förhållanden, särskildt ekonomiska, sålunda söka motverka en gängse öfver-skattning af utkomstmöjligheterna i Amerika och bidraga att stärka solidariteten mellan Sveriges folk och land. Upplysningsarbetet bedrifves genom föredrag och småskrifter, genom tidningspressen o. s. v. Det påbörjades på nyåret 1908 med föredragsverksamhet i Blekinge och Värmland samt kommer att fortsättas i Kalmar, Älfsborgs, Norrbottens och Hallands med flera län.

Åt det praktiska arbetet skall dock föreningen i första rummet ägna sina krafter.

Närmast knyter sig detta till uppgiften att med råd och hjälp till utkomst i Sverige söka nå den ungdom, särskildt på landsbygden, ur hvilken emigrationen företrädesvis rekryteras. Som organ för en dylik verksamhet ämnar föreningen använda sig af upplysningsbyråer — närmast i de af emigrationen värst hemsökta länen — med en centralbyrå i Stockholm. Dessa byråer skola med uppmärksamhet följa arbetsmarknaden i landet, stå i förbindelse med arbetsförmedlingsanstalter och enskilda arbetsgifvare, hushållningssällskapens egnahemsnämnder, privata egnahemsföreningar och egendomsagenturer och hafva till uppgift att förmedla arbetstillfällen, biträda vid köp eller arrende af egendomar och jordlotter o. s. v. Framför allt skola dock byråerna söka hjälpa jordbruksarbetaren öfver de formaliteter — landtmäteriförrättning, lagfart, inteckning o. s. v. — som äro förenade med vår jordförmedling, och på samma gång att utnyttja de möjligheter, som statens egnahemslånerörelse erbjuder. Utom byråerna ämnar föreningen ute i bygderna anställa lämpliga ombud, som skola tillhandagå föreningen med upplysningar om förhållandena på sin ort samt därstädes sprida kännedom om föreningens syfte och arbete. Centralbyrån i Stockholm är i verksamhet sedan oktober månad 1907, en upplysningsbyrå har i slutet af år 1907 öppnats i Göteborg, och i Karlstad skall en byrå vara ordnad på föråret 1908. Så snart en effektiv teknik för byråernas arbete hunnit utbildas och föreningens ekonomiska resurser det medgifva, skall byråverksamheten utsträckas till öfriga län, närmast Kalmar, Älfsborgs och Norrbottens.

Men då en af de afgörande orsakerna till utvandringen är brist på tillfällen till god och tryggad utkomst, kan föreningen icke inskränka sig till att förmedla tillgängliga sådana; den måste äfven själf söka verka för beredande af flera utkomstmöjligheter. Närmast kan detta ske på jordbrukets område, därigenom att föreningen söker direkt befordra

en rationell utveckling af egnahemsrörelsen och sålunda för landsbyg- dens ungdom vidga utsikterna att själfverksamt deltaga i utnyttjandet af våra jordbruksresurser. Det kanske väsentligaste hindret för egnahemsverksamheten är emellertid icke formaliteterna vid jordförmedlingen och egnahemslånen, utan svårigheten att öfver hufvud erhålla för småbruk lämpad jord. Detta erkändes också i Kungl. Maj:ts proposition till 1907 års Riksdag (n:r 149) med förslag till bildande af en jordförmedlingsfond. Föreningen skall i öfverensstämmelse härmed, så långt dess ekonomiska resurser medgifva, antingen själf inköpa odlad eller odlingsbar jord att uppdelas till mindre, ekonomiskt bärkraftiga jordbruk eller taga initiativet till föreningar eller bolag för dylik verksamhet af den typ, som åsyftas i nådiga kungörelsen angående allmänna bestämmelser för lån från jordförmedlingsfonden den 28 juni 1907. I befordrandet af en dylik jordförmedlingsverksamhet ser föreningen sin kanske främsta uppgift. Ett dylikt jordförmedlingsbolag för västra Sverige är på föreningens initiativ under förberedelse och kommer att börja sin verksamhet i Värmland, där lämpliga egendomar börjat undersökas.

Föreningens sålunda antydda verksamhet utsträcker, i den mån detta med framgång visar sig kunna ske, äfven till hemvändande svensk-amerikaner och öfver hufvud svenskar i utlandet och anknytes därmed till sträfvandena att leda en återinvandring hem till Sverige. — Den byrå, som upprättats i Göteborg, har till specialuppgift att åt de talrika svensk-amerikaner, som årligen besöka hemlandet, lämna råd och upplysningar rörande medborgarskap, äktenskapslagstiftning, värnplikt, rätt att idka näring m. m. och att öfver hufvud genom förmedling af jordbruk och arbetstillfällen främja deras bosättning i Sverige. För denna verksamhet har föreningen bland annat låtit utarbета och trycka formulärblanketter till ansökan om svensk medborgarrätt, om rätt att idka näring o. s. v., hvilka genom föreningens byråer kostnadsfritt tillhandahållas vederbörande. Härjämte har föreningen för afsikt att utgifva en handbok, innehållande dels en framställning öfver den ekonomiska utvecklingen i vårt land under de senaste årtiondena, dels populärt hållna svar på de frågor, som -- enligt svenska legationens i Washington, de svenska konsulatens i Förenta Staterna, officiella emigrationsutredningens och föreningens egen erfarenhet — i allmänhet göra de förmögnare svenskamerikanerna tveksamma, när det gäller en återinflyttning till Sverige.

Föreningen har redan under de få månader den varit i verksamhet kunnat glädja sig åt stor anslutning från allmänhetens sida. Antalet medlemmar närmar sig 1,500, motsvarande omkring 5,000 kronor i

medlemsafgifter, hvaraf dock de ständiga medlemsafgifterna böra fonderas. Vidare hafva tjugu landsting visat föreningen sitt förtroende genom att för år 1908 bevilja föreningen anslag å tillhopa 4,850 kronor. Af hushållningssällskapen hafva tio beviljat föreningen anslag för år 1908 med 250 kronor hvardera. Slutligen åtnjuter föreningen för 1908 understöd från enskilda donationer och stiftelser å tillhopa 12,000 kronor. Men en afsevärd del af dessa medel åtgår för täckande af den nybildade föreningens organisationskostnader, och öfver hufvud torde det vara uppenbart, att de icke kunna vara tillräckliga för föreningens verksamhet, om denna skall bedrifvas med den kraft, föreningen vill nedlägga i sitt arbete och som den stora och svåra uppgiften kräfver. Utan stöd jämväl från statsmakternas sida måste det dröja ännu en afsevärd tid, innan föreningens verksamhet kan vara i full gång.

I föreningens ofvan antydda verksamhet är det för närvarande två uppgifter, som närmast måste tillgodoses och som draga betydande kostnader. Det gäller dels att sätta de redan upprättade eller planerade upplysnings- och förmedlingsbyråerna i stånd att utan störande ekonomiska hinder fullfölja sin verksamhet, dels ock att snarast möjligt kunna utgifva en auktoritativ handbok om Sverige jämte råd och upplysningar rörande medborgarrätt, värnplikt m. m.

Beträffande förvaltningskostnaderna under åren 1908—1909 för byråerna i Stockholm, Göteborg och Karlstad äfvensom för utarbetandet och förläggandet af handboken har föreningens styrelse uppgjort följande approximativa beräkningar.

Förvaltningskostnader för upplysnings- och förmedlingsbyråerna i

Stockholm:

Lön åt byråföreståndaren (tillika föreningens sekreterare och ombudsman)	kronor	6,000:—	
Arfvode åt juridiskt biträde	»	600:—	
Lön åt tvenne kontorsbiträden	»	2,000:—	
Hyra för lokal, lyse, ved etc.	»	1,000:—	
Vaktmästare	»	600:—	
Porto, skrifmaterialier, telefon m. m.	»	1,500:—	
Trycksaker	»	2,000:—	
Resor	»	300:—	
Diverse	»	200:—	14,200:—
			<hr/>
	Transport kr.		14,200:—

<i>Göteborg:</i>	Transport kr.	14,200:—
Lön åt byråföreståndaren	kronor	1,500:—
Lokal, lyse, värme m. m.	»	500:—
Juridiskt biträde	»	600:—
Porto, trycksaker m. m.	»	400:—
		<u>3,000:—</u>

<i>Karlstad:</i>		
Lön åt byråföreståndaren	kronor	1,500:—
Lokal, lyse, värme m. m.	»	500:—
Juridiskt biträde	»	400:—
Porto, trycksaker m. m.	»	300:—
		<u>2,700:—</u>
	Summa kronor	<u>19,900:—</u>

Kostnader för utgifvande och förläggande af förberörda handbok.

Redaktörens arfvode.....	kronor	400:—
Arfvoden åt medarbetare.....	»	300:—
Tryckning	»	500:—
	Summa kronor	<u>1,200:—</u>

Anm. Förutsättningarna för att kostnaderna skola kunna hållas inom ramen af denna summa äro, att flera medlemmar af föreningens styrelse medverka vid handbokens utarbetande utan ersättning.

På grund af hvad sålunda anförts och då det mål, föreningen genom sin verksamhet vill vinna, att bevara folket åt landet, gifvetvis måste anses såsom ett statsintresse af första ordningen, har föreningen i underdånighet hemställt, det Eders Kungl. Maj:t täcktes hos Riksdagen utverka ett anslag å extra stat för år 1909 å 10,000 kronor såsom bidrag till *dels* underhållande af föreningens upplysnings- och förmedlingsbyråer i Stockholm, Göteborg och Karlstad, *dels* utgifvande och förläggande af den ofvan omförmälda handboken, af hvilket anslag föreningen skulle äga utbekomma hälften, 5,000 kronor, redan under år 1908.

Förste aktuarien, filosofie doktorn A. G. Sundbärg, som med anledning af Riksdagens skrifvelse den 13 maj 1904 angående utredning

af emigrationsfrågan m. m. den 30 januari 1907 erhållit uppdrag att verkställa utredning beträffande emigrationsfrågan och därmed sammanhängande spörsmål, har på grund af nådig remiss i ärendet afgifvit underdånigt utlåtande och däruti anfört följande.

Nationalföreningen mot emigrationen syntes kunna blifva af gagn för statsförvaltningen genom sin naturliga sträfvan att städse hålla sig underkunnig om alla de frågor, som stode i samband med emigrationen, hvarigenom alltså en källa till kunskap därutinnan ständigt skulle stå det offentliga till buds.

Särskildt syntes det vara af värde att, när — såsom stundom inträffade — emigrationen plötsligt vunne insteg i förut jämförelsevis förskonade bygder, en organisation funnes till hands med goda förutsättningar att genast föranstalta en undersökning på ort och ställe af de orsaker, som kunde hafva föranledt ett sådant nytt utbrott, och föreslå de åtgärder, som från det offentligas eller enskildas sida borde vara att vidtaga för ett hejdande af rörelsens ytterligare spridning.

Då alltså föreningen syftade till fyllandet af en i hög grad samhällsgagnande uppgift och då densamma syntes kunna vid olika tillfällen blifva af äfven direkt nytta för statsförvaltningen, tillstyrkte Sundbärg föreningens ansökan om ett statsbidrag. Med afseende å den omfattande verksamheten och de bidrag, som för densamma erfordrades — och äfven syntes vara att förvänta — från enskilda, torde icke heller med afseende å det föreslagna beloppet någon anmärkning vara att göra.

På nådig befallning har vidare landtbruksstyrelsen yttrat sig i ärendet.

Landtbruksstyrelsen, hvars uppgift är att bevaka landtbrukets och dess binäringars samt fiskerinäringens intressen, har därvid ansett sig icke hafva anledning att ingå i bedömande af förevarande ärende ur annan eller vidsträcktare synpunkt, än som betingas af landtbruksstyrelsens allmänna ändamål. Då emellertid, enligt programmet för nationalföreningens mot emigrationen verksamhet, föreningen är sinnad att arbeta för äfven landtarbetarnas bästa och söka vid fosterlandet fästa eller dit återföra arbetskrafter, som eljest kunde gå förlorade för detsamma men genom föreningens arbeten skulle kunna komma att såsom mindre jordbrukare eller på annat sätt gagna vårt land, samt särskildt att med stöd af statens jordförmedlingsfond antingen själf inköpa odlad eller odlingsbar jord att uppdelas till småbruk eller taga initiativet till föreningar eller bolag för dylik verksamhet, har landt-

bruksstyrelsen funnit, att landtbruket och möjligen äfven fiskerinäringen kunde draga nytta af föreningens arbete. Styrelsen har därför ansett sig böra, försåvidt Kungl. Maj:t eljest skulle finna anledning därtill förefinnas samt, efter pröfning af ärendet i hela dess vidd, anse det sökta beloppet motsvara föreningens behof af statsunderstöd och den nytta för det allmänna, som däraf kunde förväntas, för sin del lifligt förorda bifall till framställningen.

Jämväl kommerskollegium har, efter erhållen nådig remiss, afgifvit underdånigt utlåtande, däri kollegium, med hänsyn till den å nationalföreningen mot emigrationen ankommande, synnerligen behjärtansvärda uppgift, som väl hufvudsakligen vore inriktad på att bevara och förvärfva arbetskraft åt jordbruket, men därjämte kunde väntas komma att i flera riktningar blifva af stor betydelse för vårt lands öfriga näringslif, förklarar sig anse, att staten, i likhet med hvad som vore fallet med flertalet landsting och åtskilliga hushållningssällskap, ägde anledning att ekonomiskt understödja föreningens verksamhet. Emot det begärda beloppet, utan hvilket de med ansökningen afsedda planerna i afseende å upplysnings- och förmedlingsbyråerna samt handbokens utgifvande endast med svårighet syntes kunna fullföljas, hade kollegium icke något att erinra.

Den uppgift, nationalföreningen mot emigrationen satt sig före, synes mig vara af beskaffenhet att böra understödjas från statens sida.

En officiell utredning rörande emigrationsfrågan och därmed sammanhängande spörsmål pågår visserligen, men nationalföreningens verksamhet, inriktad som den är väsentligen på det praktiska upplysnings- och förmedlingsarbetet, läser ingalunda af sådan anledning kunna anses mindre behöflig.

Hvad angår beloppet af det äskade statsbidraget, har jag funnit den af nationalföreningen lämnade utredningen icke vara tillfyllest för att kunna rätt bedöma denna sida af saken. Jag har därför infordrat närmare upplysningar, och har från föreningen dels meddelats mig, att byråföreståndaren i Stockholm, för hvilken lönen upptagits till 6,000 kronor, skulle blifva så godt som helt och hållet upptagen af sitt ifrågavarande arbete, dels ock till mig öfverlämnats följande ungefärliga beräkning af föreningens inkomster och utgifter under tiden från och med den 1 oktober 1907 till och med den 31 december 1908.

Inkomster:

Medlemsafgifter t. o. m. 31 jan. 1908	kronor	5,481: —
Anslag af 20 landsting	»	4,850: —
Anslag af 16 hushållningssällskap	»	3,850: —
Understöd af enskilda donationer och stiftelser	»	12,000: —
Beräknade medlemsafgifter 1 febr.—31 dec. 1908 ...	»	2,000: —
	<hr/>	
Summa kronor		28,181: —

Utgifter:

Ständiga medlemmars fond	kronor	3,300: —
Utgifter okt.—dec. 1907 enligt föreningens räkenskaper	»	4,578: 15
Kostnader för föreningens centralbyrå i Stockholm enligt de i föreningens ansökan lämnade uppgifter:	»	14,200: —
Tilläggskostnader för centralbyrån:		
Ett kontorsbiträde	900: —	
Trycksaker	1,000: —	
Resor	700: —	»
		2,600: —
Kostnader för föreningens byrå i Göteborg enligt förut lämnade uppgifter	»	3,000: —
Tilläggskostnader för samma byrå	»	900: —
Kostnader för föreningens byrå i Karlstad	»	2,700: —
Föreningens handbok	»	1,200: —
Föredrag i Värmland januari—februari 1908	»	500: —
Föredrag och agitationsverksamhet i Blekinge januari—mars 1908	»	750: —
Föredrag i Kalmar, Jönköpings, Kronobergs, Hallands, Älfsborgs och Skaraborgs län (i samarbete med därvarande föreläsningföreningar)	»	1,000: —
Föredrag å arméns mötesplatser under regementsmötena 1908	»	500: —
Föreningens folkskrifter (distribution och författararfvode)	»	400: —
Artiklar mot emigrationen i pressen	»	300: —
Föreningens kvartalsskrift	»	1,000: —
	<hr/>	
Transport kronor		36,928: 15

	Transport kronor	36,928: 15
Pågående utredningar i emigrationsfrågan berörande		
spörsmål	»	750: —
Ombud för föreningen i Kalmar, Västervik, Borås, Vänernborg (eventuellt Åmål eller Mellerud)	»	2,400: —
	Summa kronor	40,078: 15

Såsom Eders Kungl. Maj:t behagade finna, har föreningen, sedan dess ansökan ingafs, uppmuntrats med ytterligare understöd. För att emellertid föreningens verksamhet skall, såsom önskligt är, kunna utvecklas i den uti förenämnda beräkning angifna omfattning, synes ett statsanslag till begärddt belopp af 10,000 kronor vara erforderligt.»

Det ändamål, som ifrågavarande förening för sig uppställt, eller att genom upplysning och praktiskt arbete för beredande af utkomstmöjligheter såväl för de klasser af svenska medborgare, hvarifrån emigranterna hufvudsakligen rekryteras, som ock för de svenskamerikaner som kunna önska återvända till fäderneslandet, söka bekämpa den fara för vårt lands sunda utveckling, som ligger i den starka emigrationen, finner utskottet visserligen behjärtansvärdt. Då utskottet emellertid icke kunnat undgå att fästa sin uppmärksamhet vid att föreningens program, sådant detsamma i förevarande proposition antydts, beträffande medlen för detta ändamåls vinnande synes något sväfvande och i saknad af den begränsning, förutan hvilken ett i möjligaste mån riktigt bedömande af den betydelse ett statsunderstöd till visst belopp kan komma att å föreningens verksamhet utöfva, icke kan äga rum, har utskottet ansett, att någon tids erfarenhet angående resultatet af föreningens arbete bör afvaktas, innan statsunderstöd, på sätt föreslagits, beredes föreningen, hvilken enligt hvad i statsrådsprotokollet meddelas, först trädde i verksamhet i slutet af år 1907.

*Utskottets
yttrande.*

Med anledning häraf och under åberopande af den varsamhet Riksdagen vid föregående tillfällen iakttagit vid frågor om beviljande af anslag till nybildade enskilda föreningar, får utskottet hemställa,

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 6 april 1908.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.

Reservation:

af herrar *A. G. L. Billing*, friherre *J. G. Beck-Friis*, *E. A. G. A. Wijkander*, *K. Starbäck*, *J. T. Larsson* och *P. Pehrsson i Akarp*, hvilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hafva följande lydelse:

»Det ändamål, som ifrågakvarande förening för sig uppställt, eller att genom upplysning och praktiskt arbete för beredande af utkomstmöjligheter såväl för de klasser af svenska medborgare, hvarifrån emigranterna hufvudsakligen rekryteras, som ock för de svenskamerikaner som kunna önska återvända till fäderneslandet, söka bekämpa den fara för vårt lands sunda utveckling, som ligger i den starka emigrationen, finner utskottet synnerligen behjärtansvärdt. Utskottet har visserligen icke kunnat undgå att fästa sin uppmärksamhet vid att föreningens program, sådant detsamma i förevarande proposition antydts, beträffande medlen för detta ändamål synnes något sväfvande och i saknad af den begränsning, förutan hvilken ett i möjligaste mån riktigt bedömande af den betydelse, ett statsunderstöd till visst belopp kan komma att å föreningens verksamhet utöfva, icke kan äga rum, men då utskottet, såsom nämnts, anser föreningens hufvudändamål behjärtansvärdt, har utskottet icke funnit de sålunda anmärkta förhållandena böra ställa sig hindrande i vägen för beviljande af det äskade understödet för föreningens verksamhet, hvilken hufvudsakligen nu uppehålls och äfven framdeles bör uppehållas genom bidrag från enskilde samt landsting och hushållningssällskap.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må för understödande af nationalföreningens mot emigrationen verksamhet på extra stat för år 1909 bevilja ett anslag af 10,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under år 1908 af tillgängliga medel utanordna ett belopp af 5,000 kronor.»

Det skulle här antecknas, att herrar *H. R. Törnebladh*, *D. Persson* och *S. O. Nylander* icke deltagit i förestående ärendes behandling inom utskottet.